

ÚSTR propojuje český a světový výzkum dezinformací

2.12.2025 - Petra Jungwirthová | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

V polském Krakově se ve dnech 26.-28. listopadu 2025 konala mezinárodní vědecká konference Need to Know XIV, jedno z nejprestižnějších světových setkání zaměřených na dějiny zpravodajských služeb, propagandu a dezinformace. Ústav pro studium totalitních režimů, který je dlouhodobě aktivním účastníkem mezinárodních odborných platform a členem širší spolupráce vedené Institutem národní paměti (IPN), patřil tradičně mezi pravidelné partnery těchto setkání.

Na třídní konferenci zaznělo celkem 39 odborných příspěvků, které představilo 39 badatelů z devatenácti zemí světa. Účast zahraničních expertů z Evropy, Severní i Jižní Ameriky či Asie potvrdila, že potřeba porozumět historickým i současným podobám zpravodajství, propagandy a dezinformací je dnes skutečně globálním tématem. Výraznou roli sehráli také odborníci a historici z **Ústavu pro studium totalitních režimů** i Archivu bezpečnostních složek, kteří prezentovali čtyři příspěvky odrážející československé i současné zkušenosti s dezinformačními operacemi, aktivními opatřeními a jejich odhalováním. Konkrétně zde vystoupili **Michal Klíma** s příspěvkem *Countering disinformation – Czech experience*, **Tomáš Malínek** s prezentací *Operation Neptune (Czechoslovak Disinformation in Germany)*, **Daniel Povolný** s vystoupením *Disinformation surrounding the Prague Spring of 1968* a **Peter Rendek** s příspěvkem *The Kremlin's "peace efforts"...*, věnovaným operacím sovětské a československé rozvědky v Latinské Americe v době kubánské raketové krize.

Účast českých odborníků výrazně přispěla k mezinárodnímu dialogu o fenoménech dezinformací, propagandy a zpravodajských operací. Prezentované příspěvky nejen dokumentovaly historické zkušenosti Československa, ale zároveň ukázaly, jak poznatky z minulosti mohou informovat současnou praxi a porozumění mechanismům manipulace s informacemi. Díky aktivnímu zapojení **Ústavu pro studium totalitních režimů** se český výzkum dostává do širší mezinárodní diskuse a zároveň propojuje akademickou a odbornou komunitu napříč kontinenty.

„Konference ukázala, že zpravodajství, propaganda a dezinformace nejsou jen historickými tématy, ale představují stále aktuální fenomény.“

„Ústav pro studium totalitních režimů je dlouhodobě aktivním a respektovaným partnerem na mezinárodních platformách. Naše účast na prestižních konferencích a odborných setkáních po celém světě ukazuje, že český výzkum dějin (nejen) zpravodajských služeb má významné místo v mezinárodní odborné diskusi. Současně se snažíme vytvářet i domácí platformy – pravidelně pořádáme velké mezinárodní konference v Praze, kde se setkávají historici, badatelé a experti z různých zemí, aby sdíleli poznatky a diskutovali o aktuálních otázkách spojených s historií,“ uvedl ředitel **Ladislav Kudrna**.

„Konference Need to Know XIV ukázala, že zpravodajství, propaganda a dezinformace nejsou jen historickými tématy, ale představují stále aktuální fenomény, které formují veřejné mínění a bezpečnostní prostředí ve světě. Ústav pro studium totalitních režimů se v této oblasti uplatňuje jako významný partner mezinárodních diskuzí – naši odborníci nejen dokumentují či analyzují historické operace, ale přinášejí i současné zkušenosti, sdílejí je na prestižních fórech a tím přispívají k

hlubšímu porozumění mechanismů manipulace s informacemi. ÚSTR je přitom aktivní nejen na mezinárodních platformách, ale pořádá i vlastní mezinárodní konference, které propojují českou a světovou vědeckou komunitu," dodal **Kamil Nedvědický**, 1. náměstek ředitele ÚSTR, který se třídní polské konference osobně účastnil a kromě konference absolvoval jednání s představiteli IPN o prohloubení rozsáhlé spolupráce, kterou ve svém projevu ocenil i ředitel IPN Karol Polejowski.

První den: badatelé otevřeli téma zpravodajské praxe napříč kontinenty

První den programu (26. listopadu) patřil panelu mladých badatelů Young Researchers Table, který se zabýval mimo jiné:

- rolí Západoevropské unie ve studené válce
- indickým výzkumem pakistánských špiónážních operací v Západním Bengálsku (1947–1952)
- vývojem konfliktu a informační války v Balúčistánu
- analýzou falešných dokumentů a technologické evoluce dezinformací

Úvodní diskuse ukázala, že fenomén manipulace s informacemi má odlišné podoby v různých regionech, přesto sdílí společné rysy: zneužívání médií, státní propagandu i vytváření umělých narativů pro domácí i zahraniční publikum.

Druhý den: od jaderné propagandy po ruské aktivní opatření

Hlavní část konference proběhla 27. listopadu a nabídla čtyři rozsáhlé tematické bloky.

Zpravodajství a dezinformace v „světě zrcadel“

Přednášející otevřeli témata, která mají vysokou relevanci i dnes:

- nukleární propaganda a její role během studené války
- sovětská dezinformační kampaň o AIDS v 80. letech
- přetrvávající mýty o smrti generála Władysława Sikorského

Diskuse se zaměřila na dlouhodobé dopady historických manipulací, které dodnes formují veřejné mínění.

Druhá světová válka a její dlouhý stín

Badatelé ukázali, jak se propaganda a zpravodajské operace formovaly během války:

- analýzy Goebbelsovy propagandy a monitoringu rozhlasového vysílání
- britské pokusy ovlivnit politickou situaci v Bulharsku (1940–1941)
- italské zkušenosti s dezinformacemi v době studené války

Ruská aktivní opatření a hybridní válka

Silný blok konference, tematicky zasazený do současného bezpečnostního prostředí, zahrnoval:

- studium posledního známého manuálu KGB pro aktivní opatření (1989)
- analýzu „finlandizace“ a sovětských agentů vlivu
- pohled na využívání válečných zpravodajů v ruských informačních operacích

Obrana proti dezinformacím

V této části vystoupili mimo jiné i zástupci České republiky:

- rakouský expert Christian Hergolitsch představil výzvy hybridních hrozeb v éře nových technologií
- polský IPN popsal svou reakci na ruské historické dezinformace

• **Michal Klíma (ÚSTR)** prezentoval české zkušenosti s odhalováním a vyvracením dezinformačních narativů, a to nejen v historickém, ale i aktuálním kontextu

Program doplnila prezentace publikace o vězeňské komunitě v sovětském vyšetřovacím vězení v Postupimi (1945–1955).

Třetí den: metodologie intelligence studies a střeoevropské zkušenosti

Závěrečný den (28. listopadu) se soustředil na metodologii výzkumu a porovnání zpravodajských operací v různých regionech.

Co nás učí historie tajných služeb?

Diskutovala se například:

- evoluce ruských aktivních opatření od roku 1969 po současnost
- efektivita odhalování zpravodajských aktivit
- model „jednorázových špionů“

Studená válka a střední Evropa

Tento blok přinesl také výraznou účast českých badatelů:

- **Tomáš Malínek (ÚSTR)** představil tzv. *Operaci Neptun*, významnou československou dezinformační akci v Západním Německu
- **Daniel Povolný (ÚSTR)** analyzoval dezinformace spojené s Pražským jarem 1968
- rakouský a maďarský výzkum doplnil perspektivu o práci novinářů ovlivňovaných tajnými službami i o operace v jihovýchodní Asii

Globální perspektivy

V mezinárodním závěru se odborníci věnovali:

- maďarským aktivním opatřením v Saigonu
- západním kovertním programům ovlivňujícím africké studenty a reakcím sovětského bloku
- příspěvku **Petera Rendeka (ÚSTR)** o sovětských a československých operacích v Latinské Americe během kubánské raketové krize

Dezinformace jsou globální fenomén s hlubokými historickými kořeny

Třídenní setkání v Krakově ukázalo, že moderní informační válka není nový fenomén – ale plynulé pokračování strategií využívaných totalitními režimy od 20. století. Historické znalosti, archivní výzkum a mezinárodní spolupráce jsou proto zásadní pro pochopení dnešních hybridních hrozeb. Účast **Ústavu pro studium totalitních režimů** dokládá jeho aktivní roli v mezinárodní odborné komunitě a jeho schopnost přispívat k analýze i vyvracení dezinformací nejen z období totalitních režimů, ale i současnosti.

ZPRACOVALA: **PETRA JUNGWIRTHOVÁ**

FOTO: **ARCHIV IPN a DANIEL POVOLNÝ**

<https://www.ustrcr.cz/ustr-propojuje-cesky-a-svetovy-vyzkum-dezinformaci>